

Csoma Mózes

Tüzérségi ütésváltás a Koreai-félszigeten

2010. november 23-án helyi idő szerint délután fél 3-kor Észak-Korea százhatven tüzérségi lövedéket lőtt ki Dél-Korea felé. A Jonpjong- (Yeonpyong-) szigeten négy ember – köztük két civil – vesztette életét, tizennyolcan pedig megsebesültek. Noha a Sárga-tengeren húzódó határvonal térségében szinte félévente zajlanak le kisebb-nagyobb összecsapások a két ország haditengerészete között, első ízben fordult elő, hogy civil területet ért tüzérségi támadás. A cikk bemutatja, hogyan feszültek pattanásig a megosztott félsziget belső viszonyai, és ismerteti az érintett hatalmaknak a konfliktusban elfoglalt álláspontját.

Rendszeres konfliktusok a tengeri határvonalon

A tüzérségi támadás a megosztott félsziget nyugati partvidékén húzódó úgynevezett északi korlátozó vonal (NLL) közelében zajlott le. A határt még az Egyesült Államok jelelte ki a két országot hermetikusan elválasztó demilitarizált övezet nyugati meghosszabbításaként. A phenjani rezsim a kezdetektől fogva nem ismeri el a vonal létjogosultságát. A vitatott hovatarozású térségben az elmúlt évek során már számos alkalommal került sor fegyveres összecsapásokra. Legutóbb 2009 novemberében, amikor a déli Incschon (Incheon) kikötővárostól 220 kilométerre lévő Tecsong- (Daechung-) sziget közelében egy északi hadihajó megsértette a két ország közötti határvonalat. A szöuli haditengerészet közleménye szerint a behatolót kétszer figyelmeztették, mielőtt célzott lövéseket adtak volna le. Az északiak viszonozták a tüzet, a két percig tartó tűzpárbaj során a déli űrhajó összesen 15 találatot kapott. Az incidensnek déli részről nem voltak áldozatai.

Szintén az NLL közelében süllyedt el a dél-koreai haditengerészet kötelékébe tartozó Cshonan (Cheonan) korvett 2010 márciusának végén. A hadihajó fedélzetén 104 tengerész tartózkodott, közülük csak 58-at sikerült kimenteni. Az első jelentések még arról szóltak, hogy a hajón ismeretlen eredetű robbanás történt, majd a szöuli katonai hírszerzés közölte, hogy valószínűsíthetően egy észak-koreai tengeralattjáróról indított torpedó találta el. A KNDK kategorikusan cáfolta, hogy az országnak bármi köze lenne a hadihajó katasztrófájához. Május 20-án egy dél-koreai vezetésű nemzetközi vizsgálóbizottság bejelentette, hogy a Cshonan elsüllyedését kétségkívül egy észak-koreai eredetű torpedó okozta. A fejlemények nyomán a két Korea viszonya évtizedes mélypontra zuhant, az ezredforduló idején megkezdődött enyhülési folyamat eredményei megsemmisülni látszanak. Dél-Korea és az Egyesült Államok közös haditengerészeti gyakorlattal tiltakozott a korvett elsüllyesztése ellen: a manővert eredetileg a Sárga-tengeren hajtották volna végre, de Kína rosszállása miatt vé-

gül a félsziget keleti partvidékén tartották meg. Szeptember elején a kínai haditengerészet erre válaszul „éles lőszerrel” hajtott végre hadgyakorlatot Csingtao (Qingdao) város délkeleti partjainál.

A Korea-közi viszonyok zuhanórepülésben

A Koreai-félsziget két államának igen feszült viszonya lényegében egyet jelent az 1998 és 2007 között regnált baloldali szöuli kormányzat megbékélési politikájának kudarcával. A néhai Kim De Dzsung (Kim Dae-jung) elnök az ország első balközép irányultságú államfőjeként 2000 júniusában Phenjanba utazva találkozott Kim Dzsong Il (Kim Jong-il) elsőszámú vezetővel. A baloldali szöuli kormányzat az üzlet és a politika szétválasztásának jelszavával arra ösztönözte a déli cégeket, hogy hajtsanak végre működő tőkebefektetéseket a KNDK-ban. A beruházások éllovasa a Hyundai vállalatcsoport lett. Előbb megszervezték a déli turistacsoportok rendszeres beutazását az északi Gyémánt-hegységbe, majd 2004-ben beindították a keszongi ipari parkot. A helyi munkaerő olcsóságát 103 különféle déli cég használja ki, az általuk jelenleg foglalkoztatott kb. 38 ezer északi munkásnak havi 70 dolláros alpbért fizetve.

Kim De Dzsung hivatali utódja, a korábban emberjogi ügyvédként tevékenykedő Ro Mu Hjon (Ro Moo-hyun) elnök 2003-ban vette át a KNDK iránti mosolydiplomáciát. 2007 októberében a demilitarizált övezeten áthaladva ellátogatott Phenjanba, bár a déli lakosság nagy része már egyre inkább fenntartásokkal kezelte a megbékélési politikát. A szöuli kormányzat és a nagyvállalatok által északra juttatott dollármilliók ellenére ugyanis a phenjani

rezsím tovább folytatta katonai célú atomprogramját, és többször hajtott végre a térség biztonságát veszélyeztető ballisztikus-rakéta-kísérleteket.

Tíz év baloldali kormányzást követően 2008 tavaszán konzervatív politikus költözött a szöuli elnöki rezidenciára. A korábban szöuli főpolgármesterként tevékenykedett Li Mjong Bak (Lee Myung-bak) elnök keményvonalas politikát hirdetett a phenjani rezsimmel szemben, s ennek részeként feltételekhez kötötte a gazdasági együttműködés további bővítését. A feszült légkörben előbb a keszongi ipari parkba irányuló vasúti forgalom állt le, majd 2008 nyarán a Gyémánt-hegységi turizmust függesztették fel. Az elmúlt másfél évben a KNDK több ballisztikusrakéta-kísérletet hajtott végre, 2009 májusában pedig sor került az ország második nukleáris próbarobantására is. Szakértők szerint a KNDK harciassága elsősorban a központi hatalom erejének demonstrálását és az ország belső problémáinak elkendőzését szolgálja. A kudarcba fulladt megbékélési politika végére a közös ipari park bezárása tehet pontot, amelynek első számú kárvallottjai az észak–déli gazdasági kapcsolatoknak bizalmat szavazó déli cégek lehetnek.

Az észak-koreai támadás háttere

A KNDK külügyminisztériumának közlése szerint a november végi tűzérési támadás válaszreakció volt, amelyet az egy nappal korábban megindított Hoguk (Hogook, jelentése Országvédelem) elnevezésű dél-koreai hadgyakorlat váltott ki. A déli manőver egyike az ország fegyveres erői által évenkénti rendszerességgel megtartott gyakorlatoknak, amelyek ellen a rezsím menetrendszerűen tiltakozni szo-

kott. Érdekes megemlíteni, hogy 2010 márciusának végén a Cshonan korvett tragédiájának idején is zajlott egy manőver a tengeri határvonalnál. A Foal Eagle elnevezésű hadgyakorlaton négy amerikai hadihajó is részt vett.

A Jonpjong-szigetet ért tüzérségi támadással kapcsolatosan a phenjani rezsím hivatalos indoklásában tehát az ország partvidékén zajló hadgyakorlat szerepel. A Koreai-félsziget belső viszonyait az elmúlt évtizedek fejleményeinek tükrében vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a KNDK rendszerint akkor folyamodott erődemonstrációkhoz a tengeri határvonalon, amikor magára akarta irányítani a nemzetközi közvélemény figyelmét. 2002 júniusában a KNDK rendkívül féltékenyen szemlélte a Dél-Koreában és Japánban rendezett labdarúgó-világbajnokság sikerét, majd a tengeri határvonalat átszelve északi naszádok tüzet nyitottak a déli járőrhajókra. Az összecsapás következtében egy déli hajó elsüllyedt, négy katona meghalt és többen megsérültek.

2010. november 10–12. között Dél-Koreában rendezték meg a G20 csoport csúcstalálkozóját, amelynek során a világ figyelmé Szöulra irányult. Dél-Korea büszkén adott otthont a rangos nemzetközi eseménynek, amellyel a vezető hatalmak az ország szédületes sebességű gazdasági fejlődését is elismerték. A támadás hátterében tehát a nyolc évvel ezelőtti világbajnoksághoz hasonlóan a KNDK sértett féltékenysége is munkálhatott.

Meg kell említeni továbbá a phenjani rezsímen belül zajló hatalomátadási folyamatot is. Kim Dzsong II (Kim Jong-il) észak-koreai vezető 2008 augusztusában kislökő agyvérzést szenvedett, amelynek következtében a phenjani rezsím kulisszái mögött beindult az apáról fiúra szálló hatalomátadás előkészítése. A gyengélkedő

vezető 2009 januárjában jelölte ki hivatalosan majdani utódjául harmadik fiát. Az 1983-ban született Kim Dzsong Ün (Kim Jong-un) egy berni nemzetközi iskolában folytatta tanulmányait, majd 2010 szeptemberében jelent meg először a szélesebb nyilvánosság előtt. A már hónapok óta Ifjú Tábornok (Csongnyon Tedzsang, Chongnyun Daejang) néven emlegetett ifjabb Kimet apja formálisan is négycsillagos tábornokká nevezte ki, majd a Koreai Munkapárt konferenciája során fontos pozíciókat kapott. Ezzel a KNDK hivatalossá tette az országban zajló hatalomátadási folyamatot, valamint a Kim-klán harmadik generációjának színrelépését. Ebben az időszakban pedig a külső fenyegetettség látszata megfelelő alkalmat kínál az ország lakosságának egységbe tömörítésére, s a katonai erődemonstrációk jól jönnek az „Ifjú Tábornok” karizmatikus vezetőként való bemutatásához is.

A konfliktusban érintett hatalmak álláspontja

A legtöbb szakértő egyetért abban, hogy egyedül Kínának van lehetősége érdemben befolyásolni a phenjani vezetést. A két ország kapcsolatait alaposabban figyelve azonban azt láthatjuk, hogy az elmúlt négy-öt év során már a kínai döntéshozók számára is teherré vált a Kim-klán ámokfutása. A kínai diplomácia 2003-ban nagy reményekkel szervezte meg a pekingi székely hatoldalú tárgyalásokat, hogy sikerüljön megnyugtatóan rendezni a KNDK nukleáris potenciáljának kérdéskörét. 2006 októberében és 2009 májusában ugyanakkor a kínai döntéshozók érezhető aggodalommal vették tudomásul a phenjani rezsím nukleáris próbarobbantásait. Csang Tu-seng (Zhang Tuosheng) kínai stratégiai

kutató azt nyilatkozta, hogy a nukleáris fegyverekkel rendelkező KNDK, valamint az összeomló KNDK egyaránt beláthatatlan következményekkel járhat Kína számára. Az ország északkeleti részén most is körülbelül 50 ezer főre tehető az észak-koreai menekültek száma, a rezsím összeomlása esetén pedig a nehezen ellenőrizhető határszakaszokon keresztül többmillió áradat indulhat meg.

A Kínai Népköztársaság számára stratégiaileg rendkívül fontos a KNDK önálló államiságának megőrzése. A pekingi döntéshozók ugyanis – csakúgy, mint 1950-ben – sokkal szívesebben látnak egy politikailag lojális ütközőállamot határaik mentén, mint egy amerikai támaszpontokkal rendelkező egyesült Koreai-félszigetet. Ez az első számú oka annak, hogy 1950 késő őszen a kínai „népi önkéntesek” felvonultak a KNDK védelmében. És pontosan ez az oka annak, hogy kőolaj- és élelmiszerszállításaikkal ma is fenntartják a phenjani rezsímet. Ugyanakkor a nukleáris próbarobbantások megmutatták, hogy a Kim-klán öntörvényűsége beláthatatlan folyamatokat gerjeszthet, amelyek rendkívül kellemetlenek lehetnek a pekingi döntéshozók számára is. Andrej Lankov orosz Korea-kutató emiatt azon az állásponton van, hogy a kínai vezetés számára az lenne a legmegfelelőbb fejlemény, ha a KNDK fokozatosan Kína szatellitállamává változna. Ez bekövetkezhetne egy Kína-barát katonai puccs vagy egyszerűen csak a generációváltás révén. A KNDK önálló államisága – és ütközőzóna-szerepe – így megmaradna, az ország jelentette nemzetközi feszültségforrás viszont megszűnne. Kína ugyanis minden bizonnyal ellenőrzése alá vonná az észak-koreai atomfegyver-árzenált – ami kétségkívül találkozna az Egyesült Államok érdekeivel is.

A Jonpjong-szigetet ért tűzérési támadás következtében a kínai diplomácia ismét kísérletet tesz a pekingi hatoldalú tárgyalások felújítására. A KNDK azonban a tárgyalásokhoz való visszatérés előzményeként az országgal szembeni nemzetközi büntetőintézkedések felfüggesztését követeli, valamint továbbra is kétoldalú párbeszédre törekszik az Egyesült Államokkal. Hillary Clinton amerikai külügyminiszter a közelmúltban számos alkalommal nyilvánvalóvá tette, hogy országa csakis a pekingi székhelyű hatoldalú tárgyalások kereteiben tartja megvalósíthatónak a párbeszédet. A phenjani vezetés szeretné elérni, s ez további konfliktust jelent, hogy Japán többé ne vegyen részt a hatoldalú tárgyalásokon. Koidzumi Dzsunicsiro (Koizumi Junichiro) korábbi japán miniszterelnök kormányzata ugyanis felelevenítette a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben Észak-Koreába hurcolt japán állampolgárok ügyét, akiket a világtól elzárt országban hírszerzők oktatására kényszerítettek. Ennek a mai napig tisztázatlan ügynek az ébrentartásával a mindenkori japán kormányzat folyamatos nyomás alatt tudja tartani a phenjani tárgyaló küldöttséget.

Forró időszakok a megosztott félsziget történetében

Bár a Cshonan korvett tragédiája és a november végi tűzérési támadás pattanásig feszítette a Koreai-félsziget belső viszonyait, az elmúlt évtizedek történéseit áttekintve megállapíthatjuk, hogy korántsem példa nélkül álló fejleményeknek vagyunk tanúi. A koreai háborút követő évtizedek során ugyanis a phenjani vezetés számos alkalommal tette félre a nemzetközi jogot, és veszélyeztette nagyon komolyan a térség biztonságát. 1968 januárjában egy észak-

koreai kommandó csaknem elfoglalta a szüli elnöki rezidenciát. A harmincegy fős csoport a rezidencia közvetlen közelében csapott össze a dél-koreai fegyveres erők egységeivel. A tűzharc során huszonnyolc diverzáns meghalt, ketten pedig elmenekültek. A hadsereg egységei végül csak egy északi katonát tudtak élve elfogni. Kim Sin Dzso (Kim Shin-jo) vallomása szerint az akció elsődleges célja Pak Csong Hi (Park Chung-hee) elnök meggyilkolása és a rezidencia felrobbantása lett volna. A másodlagos célok között szerepelt az amerikai nagykövetség és a déli hadsereg főhadiszállásának felrobbantása, illetve a szüli börtönökben raboskodó kommunista szimpatizánsok kiszabadítása.

A történetek miatt a szüli kormányzat fenyegetettség-érzete fokozódott. A phenjani agitáció ráadásul folyamatosan harsogta: Kim Ir Szen közelgő hatvanadik születésnapját (1972. április 15.) már Szöulban fogják ünnepelni. 1968 októberében a félsziget keleti részén lévő Ulcsin (Ulchin) és Szamcsok (Samchok) települések térségében tizenöt fős csoportokba rendeződött diverzánsok szálltak partra. A civil ruhát viselő katonák megpróbálták elvegyülni a helyi lakosság között, de rövidesen felfedezték őket. A déli hadsereggel vívott tűzharcban a diverzánsok nagy része meghalt, illetve néhányukat sikerült élve elfogni.

1983 októberében Cson Du Hvan (Chun Doo-hwan) dél-koreai elnök hivatalos látogatás céljából Burmába utazott. Az elnök és kísérete a protokolláris program részeként felkereste a ranguni hősi mauzóleumot, ahol hirtelen egy hatalmas robbanás rázta meg a környéket. Huszonegy ember azonnal meghalt, köztük a koreai miniszterelnök-helyettes és a külügyminiszter. Cson Du Hvan életét a ranguni csúcsforgalom mentette meg, ugyanis az elnököt szállító limuzin néhány perc késéssel érkezett. Mint

utólag kiderült, a robbantást végrehajtó terroristák összetévesztették az elnöki konvojt a helyi dél-koreai nagykövetség gépkocsijaival. Az élve elfogott elkövetők később bevallották, hogy egy különleges észak-koreai kommandó tagjai, s feladatuk a dél-koreai államfő meggyilkolása volt.

1987 novemberében a dél-koreai légitársaság utasszállító gépe az Indiai-óceán fölött eltűnt a radarok képernyőjéről. A KAL 858-as járatán 115 ember tartózkodott. Mint kiderült: a merényletet két észak-koreai titkosügynök hajtotta végre, akik előtte pár napig a magyar fővárosban tartózkodtak. A szüli hatóságok magyarázata szerint az észak-koreai vezetés ezzel az akcióval akarta elriasztani a nemzetközi közvéleményt a szüli olimpiától.

Összegzés

A Jonpjong-szigetet ért tűzérési támadás széles körű nemzetközi felháborodást váltott ki, az incidenst a magyar külügyminisztérium is elítélte. Szöul, Washington, valamint Tokió egyértelművé tették, hogy elsősorban Kínától várják a nyomásgyakorlást a KNDK-ra. Közben, november 28-án megkezdődött a Sárga-tengeren az Egyesült Államok és Dél-Korea haditengerészetének közös hadgyakorlata, amihez a USS George Washington atommeghajtású repülőgép-hordozó is csatlakozott. A KNDK mellett Kína is elítélte a partjai közelében megkezdődött manővert, valamint a térség békéjének és stabilitásának megőrzésére szólította fel az érintett feleket.

A nemzetközi közösség lehetőségei meglehetősen korlátozottak a KNDK további szankcionálására, ugyanis már jelenleg is számos büntetőintézkedés van érvényben a távol-keleti országgal szemben. Ráadásul Andrej Lankov orosz Korea-kutató véleménye szerint a KNDK-ra nem

is lehet igazán nyomást gyakorolni a gazdasági szankciókkal. Miként a dél-koreai fővárosban oktató Lankov a közelmúltban e sorok írójának elmondta, a phenjani rezsim döntéshozóit nem befolyásolják a büntetőintézkedések, azok csupán a lakosságra rónak további terheket.

A Koreai-félsziget politikai viszonyai jelenleg sokkal kiszámíthatatlanabbak, mint az ezredforduló utáni években voltak. A szöuli székhelyű Egyesítési Kutatóintézet (KINU) a közelmúltban egy tanulmányt készített arról, hogy a phenjani rezsimben megkezdődött hatalomátadási folyamat során milyen eshetőségek merülhetnek fel. A szöuli kutatók úgy vélik, hogy 2012-ig a jelenlegi vezető halálával vagy döntésképte-

lenné válásával három lehetséges alternatívára kell felkészülni. Először is elképzelhető, hogy sikerül végrehajtani a hatalom tényleges átadását a Kim-klán harmadik generációjának. Ez megkezdődött ugyan, de az utódlási hadművelet kisiklásával a Kim-klán véglegesen eltűnhet a hatalom központjából. Másodszor fel kell készülni a katonai hatalomátvételre is, különösen akkor, ha felkelés vagy humanitárius katasztrófa törne ki az országban. És végezetül az is előfordulhat, hogy a katonai hatalomátvétellel a hatvanas évekbeli Dél-Koreához hasonlóan egy magas rangú katonatiszt vállalja az ország egyszemélyes irányításának és modernizálásának feladatát. ■

Ajánlott irodalom

Csoma Mózes: A Korea-közi enyhülés belső tényezői. *Külügyi Szemle*, 2002. 2. szám.

Csoma Mózes: Harckészültség, propagandaadás. *Népszabadság Online*, 2010. május 26.
www.nol.hu.

Csoma Mózes: *Korea – egy nemzet, két ország*. Budapest, 2008, Napvilág, 58–69. o.

Csoma Mózes: Színre lépett az Ifjú Tábornok. *Népszabadság Online*, 2010. szeptember 29.
www.nol.hu.

Csoma Mózes: Tengeri tűzpárbaj a két Korea között. *Népszabadság Online*, 2009. november 10.
www.nol.hu.

Éles löszerral gyakorol Kína a Sárga-tengeren. *Népszabadság Online*, 2010. augusztus 29.
www.nol.hu.

Investigation Result on the Sinking of Republic of Korea Ship (ROKS) „Cheonan”. Ministry of National Defense. Republic of Korea. 2010. május 20. www.mnd.go.kr.

Statement Released by Spokesman of DPRK Foreign Ministry. *KCNA*, 2010. november 24.
www.kcna.co.jp.